Euroopa Parlament
2024-2029

Väliskomisjon

2025/2216(INI)

5.2.2026

RAPORTI PROJEKT

Euroopa Parlamendi soovituse kohta nõukogule, komisjonile ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, mis käsitleb riikideülese veemajanduse edendamist konfliktide ennetamise ja rahu huvides
(2025/2216(INI))

Väliskomisjon

Raportöör: Leoluca Orlando

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI SOOVITUSE PROJEKT 3

SELETUSKIRI 6

LISA: SISENDI DEKLARATSIOON 7

EUROOPA PARLAMENDI SOOVITUSE PROJEKT

nõukogule, komisjonile ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, mis käsitleb riikideülese veemajanduse edendamist konfliktide ennetamise ja rahu huvides
(2025/2216(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse ÜRO 1992. aasta piiriveekogude ja rahvusvaheliste järvede kaitse ja kasutamise konventsiooni (veekonventsioon),

– võttes arvesse oma 7. mai 2025. aasta resolutsiooni Euroopa veemajanduse kriisivalmiduse strateegia kohta[1],

– võttes arvesse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülemvoliniku büroo 2010. aasta augustis avaldatud teabelehte „Õigus veele“,

– võttes arvesse nõukogu 19. novembri 2018. aasta järeldusi veediplomaatia kohta,

– võttes arvesse nõukogu 19. novembri 2021. aasta järeldusi veeküsimuste kohta ELi välistegevuses,

– võttes arvesse kodukorra artiklit 121,

– võttes arvesse oma 2. aprilli 2025. aasta resolutsiooni inimõigusi ja demokraatiat maailmas ning Euroopa Liidu poliitikat selles valdkonnas käsitleva 2024. aasta aruande kohta[2],

– võttes arvesse väliskomisjoni raportit (A10-0000/2025),

A. arvestades, et vesi on hädavajalik inimkonna ja kogu maapealse elu püsimajäämiseks ning seetõttu tuleb seda majandada kestlikult ja õiglaselt;

B. arvestades, et juurdepääs veele on inimõigus ning stabiilsuse ja rahu eeltingimus;

C. arvestades, et kliimamuutused kujutavad endast suurt ohtu veevarudele ja veeökosüsteemidele ning süvendavad veestressi;

D. arvestades, et kliimamuutuste tõttu muutuvad hüdroloogilised tsüklid üha ebakindlamaks ning esinevad suured kõikumised tugeva põua ja laastavate üleujutuste vahel; arvestades, et kõik maailma jääga kaetud piirkonnad on viimastel aastatel teatanud jääkaost; arvestades, et inimtegevus põhjustab olulise osa kogu maailma mageveevarude reostusest;

E. arvestades, et kahe või enama riigi ühised piiriülesed põhjaveekihid, järved ja valglad

[1] Vastuvõetud tekstid, P10_TA(2025)0091.
[2] ELT C, C/2025/4390, 9.9.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/4390/oj.

moodustavad 60 % maailma mageveevoolust;

F. arvestades, et enamikul riikidel ei ole ühiste veekogude kohta piiriüleseid kokkuleppeid;

G. arvestades, et veestress ja riikide ühepoolsed meetmed piiriülestes vetes, nagu reostus või liigkasutus, või taristu ehitamine mõjutavad kõiki nende vetega piirnevaid riike; arvestades, et vaidlused veele juurdepääsu üle põhjustavad ja võivad õhutada laiemaid konflikte, millel on tõsised tagajärjed piirkondlikule stabiilsusele ja inimeste turvalisusele;

H. arvestades, et minevikus toimis vesi koostöö katalüsaatorina, kuid viimase kümne aasta jooksul on vee pärast tekkinud konflikte olnud koostööst rohkem;

I. arvestades, et veesüsteemide eelneva etapi kasutajatel on järgneva etapi kasutajate ees mõned suhtelised eelised;

J. arvestades, et relvastatud konfliktid ja okupatsioon häirivad märkimisväärselt vee kättesaadavust ja riikidevahelist veealast koostööd;

1. soovitab nõukogul, komisjonil ja komisjoni asepresidendil ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgel esindajal:

   a) suurendada piiriülese veemajanduse rolli ELi välistegevuses, et see toimiks otstarbeka vahendina konfliktide ennetamiseks, lahendamiseks ja usalduse suurendamiseks piirkondlikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, eriti piirkondades, mis on kliimamuutuste mõju suhtes haavatavad ja kus vett juba napib;

   b) käsitleda tegevuskokkulepete puudumist piiriüleseid vesikondi jagavate valitsuste vahel ning teha kättesaadavaks kõik vajalikud ELi eksperditeadmised ning tehniline ja rahaline abi, et toetada valitsusi sellise korra kehtestamisel ja rakendamisel ning vesikonna organisatsioonide loomisel;

   c) tugevdada riikidevahelise veemajanduse rolli ELi välistegevuses ja diplomaatias ning anda selleks Euroopa välisteenistusele ja ELi delegatsioonidele kogu maailmas asjakohased rahalised ja inimressursid, et algatada ja toetada piiriülest veemajandust ja diplomaatiat kohapeal partnerriikide sees ja vahel;

   d) tagada ELi piiriülese veemajanduse suurem ja püsiv rahastamine ELi välistegevuses järgmise mitmeaastase finantsraamistiku raames;

   e) laiendada ELi piiriüleste veemajandusprojektide geograafilist kohaldamisala Aafrikast ja Kesk-Aasiast kaugemale, st Ameerikasse, Lähis-Idasse ja Põhja-Aafrikasse ning Ida- ja Lõuna-Aasiasse, kasutades Euroopa tiimi lähenemisviisi;

   f) tugevdada mitmepoolset veealast koostööd, eriti ÜROs, jätkates ja kiirendades ÜRO veekonventsiooni üleilmastumist ning toetades kestliku arengu eesmärkide, eelkõige puhast vett ja sanitaartingimusi käsitleva 6. eesmärgi täitmist;

   g) investeerida läbipaistvamasse ülevaatesse kogu käimasolevast ELi toetusest, mis

on pühendatud piiriülese veemajanduse edendamisele rahvusvahelisel tasandil, ning tagada kogu töö ja rahastamise sidusus ja ühtlustamine kõigis asjaomastes peadirektoraatides ning Euroopa välisteenistuse ja komisjoni vahel;

h) töötada võimaluse korral alati selle nimel, et tagada puhas ja kvaliteetne vesi, edendada kestlikku veemajandust ja rakendada mitmesuguseid uuenduslikke veetehnoloogiaid, sealhulgas looduspõhiseid lahendusi;

i) tagada, et ELi veealastes algatustes kogu maailmas käsitletakse püsivaid andmelünki ja puudulikku valitsustevahelist andmete jagamist, varustades partnerriigid tehniliste ja füüsiliste ressurssidega, et tõhusalt jälgida veetaset ja piiriüleste vesikondade kvaliteeti, ning vahetades andmeid ja edendades partnerriikide vahel andmete kogumise ühiseid standardeid, et suurendada ühilduvust;

j) edendada valitsustevahelise ja piirkondliku koostöö vahendeid veevarude majandamisel, keskendudes eelkõige vee õiglase jaotuse tagamisele riikide ja ettevõtlussektorite vahel, ning toetada kohaliku ja kogukonna tasandi juhtimisstruktuure, et edendada kaasavat otsuste tegemist ja veemajandust;

k) tugevdada ELi seire- ja varajase hoiatamise suutlikkust digitaliseerimise ja kaasaegse tehnoloogia abil; tugevdada veenappuse ja veega seotud konfliktide riskide jälgimist kogu maailmas (näiteks vee ja veetaristu relvana kasutamine ning tahtlik veele juurdepääsust ilmajätmine) ning muuta see Euroopa välisteenistuse kriisidele reageerimise keskuse konfliktide ennetamise süsteemide osaks;

l) stimuleerida ja rahastada teadusuuringuid kestliku piiriülese veemajanduse, vee jagamise, koostöö ja innovatsiooni valdkonnas, sealhulgas programmi „Euroopa horisont“ abil;

m) nimetada kõrge ELi ametnik ELi eriesindajaks, kelle ülesanne on ennetada ja lahendada veega seotud konflikte, edendada veealast koostööd ning kaitsta veeallikaid ja -süsteeme, sealhulgas relvakonfliktide ajal ja piiriülestes olukordades;

n) tugevdada rahvusvahelise õiguse ja rahvusvaheliste kohtute rolli riikidevaheliste veekogudega seoses tekkivate vaidluste lahendamisel, et tagada selgus ja vastutus kõigi asjaomaste riikidevaheliste vetega piirnevate riikide juriidiliste kohustuste osas;

2. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev soovitus nõukogule, komisjonile ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale.

SELETUSKIRI

Vesi on eluks hädavajalik. Juurdepääs puhtale joogiveele on inimõigus ning stabiilsuse ja rahu eeltingimus.

Kuid veenappus suureneb. Tööstuslik liigkasutamine, ülerahvastatus ja reostus põhjustavad kogu maailmas veestressi ning inimtegevusest tingitud kliimamuutuste mõju võimendab seda nähtust veelgi. Üle poole maailma mageveest voolab üle piiride ja enam kui 150 riigil on ühised piiriülesed valglad. Paljud neist valglatest asuvad piirkondades, mida iseloomustavad ebastabiilsus, kliimastress ja nõrgad institutsioonid. Kehva majandamise ja ebapiisava poliitika tõttu on juurdepääs veevarudele nii riikide vahel kui ka riikide sees sageli ebavõrdne. Seda peetakse üha enam ebakindluse, rände ja sundrände põhjustajaks ning üha suuremaks pingete, ebastabiilsuse ja konfliktide allikaks riikide sees ja riikide vahel. Käesoleva raporti eesmärk on tuua esile konstruktiivsed viisid, kuidas EL saab konflikte riikidevahelise veemajanduse abil ennetada. Tuleb siiski märkida, et mitmesugustes relvakonfliktides kogu maailmas piiravad osalejad juurdepääsu veele, et põhjustada humanitaarkriise, ja hävitavad veetaristu taktikalistel sõjalistel põhjustel.

Selles valdkonnas juba kasutatakse olemasolevaid ELi välistegevuse rahastamisvahendeid, sealhulgas naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumenti „Globaalne Euroopa“, strateegiat „Global Gateway“ ja ELi veediplomaatia algatusi. Need on küll teretulnud ja kasulikud, aga neist üksi ei piisa. Neid tuleb ajakohastada, paremini rahastada ja paremini koordineerida, et hõlbustada tõhusat piirkondlikku koostööd, tugevdada veemajandusasutusi ja kaasata kestlikke investeeringuid. Liidu välistegevuse rahastamisvahendeid tuleks aktiivsemalt kasutada ka partnerluses ELi liikmesriikidega ning seoses nende finants- ja haldusvahendite ja -suutlikkusega.

Lisaks tuleb kiiresti tõhustada ELi ja Euroopa välisteenistuse välistegevust piiriülese veealase koostöö valdkonnas poliitilise dialoogi, vahendamise, diplomaatilise teavitustegevuse, tehnilise abi ja suutlikkuse suurendamise, andmete jagamise, vesikondade majandamise, läbipaistva otsustamise ja valitsemise edendamise teel, mida toetavad usaldusväärsed institutsioonid ja õigusraamistikud. Seejuures tuleb pöörata erilist tähelepanu kohalikele osalejatele ja edendada kaasavat valitsemist, milles võetakse arvesse haavatavate kogukondade ja vähemuste vajadusi.

Riikidevahelise veemajanduse tugevdamine on pikaajaline investeering stabiilsusesse, konfliktide ennetamisse ja kestlikku arengusse. Sellega seoses tuleks liidu välistegevuses üha enam tunnustada ja edendada riikidevahelise veemajanduse strateegilist tähtsust peamise vahendina, millega ennetatakse pikaajaliselt konflikte ning soodustatakse piirkondlikku stabiilsust, sotsiaalset võrdsust, inimeste turvalisust ja kestlikku arengut. Euroopa Parlamendi väliskomisjon (AFET) peaks tagama, et riikidevahelist veemajandust tunnustatakse diplomaatilise ja julgeolekuprioriteedina ELi välispoliitikas – naabruskonnas ja laienemispiirkondades, nagu Balkani riigid, Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkond ning Sahel, samuti kogu liidu ülemaailmses tegevuses.

LISA: SISENDI DEKLARATSIOON

Vastavalt kodukorra I lisa artiklile 8 kinnitab raportöör, et kasutas raporti projekti koostamisel oma raportis toimikuga seotud küsimuste kohta sisendmaterjali, mida ta sai järgmistelt huvide esindajatelt, kes kuuluvad kohustuslikku läbipaistvusregistrit käsitleva institutsioonidevahelise kokkuleppe[1] kohaldamisalasse, või järgmistelt kolmandate riikide ametiasutuste, sealhulgas nende diplomaatiliste esinduste ja saatkondade esindajatelt:

1. Huvide esindajad, kes kuuluvad kohustuslikku läbipaistvusregistrit käsitleva institutsioonidevahelise kokkuleppe kohaldamisalasse
2. Kolmandate riikide ametiasutuste, sealhulgas nende diplomaatiliste esinduste ja saatkondade esindajad

Eespool esitatud loetelu koostamise eest vastutab ainuisikuliselt raportöör.

Kui loetelus on märgitud füüsiliste isikute nimi või ametikoht või mõlemad, kinnitab raportöör, et ta on esitanud asjaomastele füüsilistele isikutele Euroopa Parlamendi andmekaitseteate nr 484 (https://www.europarl.europa.eu/data-protect/index.do), milles on kindlaks määratud nende isikuandmete töötlemise suhtes kohaldatavad tingimused ja sellise töötlemisega seotud õigused.

[1] Euroopa Parlamendi, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni 20. mai 2021. aasta institutsioonidevaheline kokkulepe kohustusliku läbipaistvusregistri kohta (ELT L 207, 11.6.2021, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2021/611/oj).